

Doc. dr Grujo Bjeković
Doc. dr Proko Dragosavljević
Mr Vesna Bratovčić

INTERAKTIVNO UČENJE U FIZIČKOM VASPITANJU

UVOD

Interaktivno učenje nastalo je kao rezultat procesa promjena u sistemu obrazovanja u nastavnoj praksi Republike Srpske, odnosno kao rezultat jednog procesa koji je započeo uvođenjem promjena u sistem obrazovanja na kraju 20-og vijeka.

Dvije najkрупnije promjene u sistemu obrazovanja i vaspitanja su:

1. Iz nastavnih planova i programa ukloniti zastarjele i suvišne sadržaje i
2. U nastavni proces uvesti nove nastavne metode kojima će se akcija što više prenijeti sa nastavnika na učenika.

Naš obrazovni sistem je do sada bio predominantno kognitivistički modelovan. To je rezultat tradicionalizma pri čemu se najviše pažnje poklanjalo memorisanju i reprodukciji činjenica. Danas je jasno da civilizacija 21- og vijeka traži drugačiju ličnost sa mnogo više izraženim emocionalnim i socijalnim kompetencijama nego do sada.

Savremeno društvo sve više zahtjeva od škole da pomogne učenicima da razviju interpersonalne i emocionalne sposobnosti potrebne za život. Socijalna dimenzija koju je do sada obezbjeđivala prevashodno porodica danas je ugrožena. Roditelji su u velikom broju porodično poslovno zauzeti a surova „džungla na asfaltu,, guta one fine dimenzije socijalizacije i emocionalnosti koje su godinama omogućavale da se preživi u "ljudskom čoporu".

S druge strane savremeni biznis traži timski rad. Zaposleni često moraju pregovarati, komunicirati efikasno, fleksibilno i kreativno uz spremnost na popuštanje. Škola im pri tome može snažno pomoći pripremajući ih za nove izazove.

Tradicionalna škola se do sada bavila pretežno čovjekovom kognicijom zanemarujući emocionalnu stranu ličnosti koja sada dobiva primat. U radu sa učenicima sada se polazi od tri osnovne pretpostavke.

Prvo, u školi je potrebno i moguće vaspitati emocionalnost i interpersonalne sposobnosti.

Drugo, za efikasnu i produktivnu kooperaciju potrebno je spojiti iskustva tradicionalne škole sa novim saznanjima psihologije i pedagogije u pogledu vaspitanja emocionalnih i socijalnih sposobnosti.

Treće, sve je to moguće ostvariti samo uz praktičnu primjenu kooperativnog i interaktivnog učenja u nastavnoj školskoj praksi.

Promjene u nastavi fizičkog vaspitanja godinama su bile podložne promjenama kako bi se na što bolji i efikasniji način ostvarili ciljevi i zadaci "u zdravom tijelu - zdrav duh", do priprema i ostvarenja najvećih sportskih rezultata. Te promjene u fizičkom vaspitanju kao bitnoj komponenti obrazovanja i vaspitanja u savremenom društvu intezivirane su u drugoj polovini proteklog stoljeća, čije evolucije smo neposredni sudionici. Neophodno je da prevashodno sagledamo vlastito učešće u njenoj realizaciji i inoviranju kako bi realno mogli ocijeniti naše doprinose i pripremiti se za dominantna usmjerenja prisutna u razvijenim zemljama Evrope.

GENEZA TEORIJE FIZIČKOG VASPITANJA

Po uvođenju nastave fizičkog vaspitanja u osnovne i srednje škole naši prvi koraci u pogledu teorije fizičkog vaspitanja bili su vezani za definiciju strukture časa fizičkog vaspitanja, klasifikaciju i izbor sadržaja u odnosu na pol i uzrast učenika, utvrđivanje zadataka koji se odnose na svestrani razvoj učenika, podizanje njihove fizičke spremnosti za rad i odbranu.

Zatim slijedi opšta orijentacija na podizanje efikasnosti po dijelovima i ukupnosti časa fizičkog vaspitanja, na objektivizaciji i ocjeni njihovog djelovanja na razvoj psihomotornih sposobnosti i ovladavanje osnova tehnike bazičnih sportova.

Uvodi se praćenje fizičkih sposobnosti, držanje tijela, ovladavanja kretnih navika važnih za život, za savladavanje vodenih, snježnih i visinskih prostranstava. Pristupa se realizaciji projekta izrade centralizovanog sistema elektronskog praćenja i ocjenjivanja fizičkog razvitka učenika po odjeljenjima, razredima i školama u Bosni i Hercegovini u sklopu računarskog centra Energoinvesta koji je raspolagao sa izuzetno moćnim i brzim računarom. Projektno rješenje sistema elektronskog praćenja i ocjene fizičkog razvitka učenika izazvalo je interesovanje zemalja istočnog bloka i SSSR-a. Provođenje sistema praćenja fizičkog razvitka učenika prekinuto je u drugoj godini eksploatacije usled neažurnosti i nespremnosti škola da u dogovorenim terminima dostavljaju podatke o fizičkoj spremnosti svojih učenika.

Škole prelaze na vođenje ličnih kartona fizičke spremnosti učenika i njihovo vrednovanje putem razrađenih bodovnih tablica po uzrastu i polu za uče-

nike osnovnih škola. Individualni odnos do praćenja fizičkog razvitka učenika imao je široki društveni odjek i promjenu odnosa do školske fizičke kulture.

Razmatranja stanja fizičkog razvitka učenika sa prejedlogom mjera postala je godišnja obaveza Nastavnog vijeća škola, Prosvjetno - pedagoškog zavoda sve do tadašnjeg Izvršnog vijeća SRBiH.

I ako su praćenja fizičkog razvitka učenika longitudinalna vrednuje se dostignuti nivo fizičke spremnosti a ne ostvareni lični napredak učenika. Manji broj pedagoga fizičke kulture je redovno pratio i vrednovao fizički razvitak učenika u toku njihovog ukupnog školovanja. Zahvaljujući njima, sakupljeni su dragocjeni podaci, na osnovu kojih je procjenjivan tempo i ritmičnost razvitka učenika mlađeg, srednjeg i starijeg školskog uzrasta.

U cilju motivacije i osposobljavanja učenika za trajni odnos do fizičkog razvitka i sistematske rekreativne i sportske aktivnosti, programi nastave fizičkog vaspitanja obogaćivani su sa sadržajima dodatnih i vannastavnih aktivnosti.

Da bi se učenici osposobili za samostalno fizičko vježbanje i ostvario dodatni efekat razrađuje se i uvodi obaveza domaćih zadataka za učenike. Efekti su bili minimalni jer domaće zadatke učenici nisu prihvatili kao ličnu potrebu već kao nametnutu obaveznu koja se formalno provodi. Daleko veći efekti ostvareni su radom sekcija u okviru vannastavnih aktivnosti učenika, mada su i u ovom vidu sportski darovitiji učenici potisli ostale učenike u drugi plan.

Odnos učenika do izbornih vannastavnih aktivnosti popularizovan je organizacijom sistema međuškolskih takmičenja pod nazivom Male olimpijske igre koja je doprinjela popularizaciji i povećanju brige društva za fizičko vaspitanje i sportsku aktivnost učenika. Osnovno načelo je bilo provođenje sistema takmičenja unutar škole a potom izbor ekipa za učešće na godišnjoj smotri Malih olimpijskih igara na nivou BiH. Gradovi su konkurisali za izbor domaćina godišnje smotre Malih olimpijskih igara. U tom kontekstu osvajanjem medalja postaje primarni interes škole i pedagoga fizičke kulture a u drugi plan fiktivno provođenje odjeljenskih i razrednih takmičenja unutar škole. Pokušaj da se ovaj negativni trend eliminiše uvođenjem obaveznog vrednovanja fizičke spremnosti svih učesnika godišnje smotre Malih olimpijskih igara nije dao efekte. Provjera fizičke spremnosti postala je nova disciplina za osvajanje medalja i potvrda da se putem nastave fizičkog vaspitanja ne ostvaruju vidni efekti ni poželjan odnos učenika do vlastitog svestranog fizičkog razvitka.

U domaćim stručnim časopisima vode se rasprave i predlažu rješenja za povećanje efekata nastave fizičkog vaspitanja. Jedan broj autora predlaže i dalje uvođenje novih formi intezifikacije fizičkog vaspitanja kao što je uvođenje obavezne 15 - minutne rekreativne pauze za vrijeme velikog odmora ili jutar-

njeg vježbanja kao vida fizičkog vaspitanja, vježbanje na trim stazama, uvode-
njem vježbanja po stanicama, kružnog vježbanja, povećanje fonda časova itd.

Opšta je ocjena 80 - tih godina da se fizičko vaspitanje nalazi na raskršću. Konstatuje se da je zaprepašujuće mali broj radova iz didaktike i metodike fizičkog vaspitanja. Provođenju metodičko - didaktičkim istraživanjima treba da predhodi neko novo strateško opredjeljenje u fizičkom vaspitanju koje bi nastavnom času ovog vaspitno - obrazovnog područja kao osnovnoj jedinici školskog rada dalo jedan doista izvoran didaktički ton.

Novi pravac u razvoju školskog fizičkog vaspitanja ne bi bila više opti-
mizacija i intenzifikacija fizičkog vježbanja radi razvoja i obuke učenika na
času već motivacija da učenici svoj sopstveni fizički razvoj, svoje motoričke
sposobnosti i umjenja usavršavaju samoorganizovano izbornom aktivnošću
izvan škole, tj. da se učenici opredjele za vježbovnu izbornu sportsku aktivnost
u svom slobodnom vremenu i da u tom svom opredjeljenju istrajavaju.

U to vrijeme u BiH se pokreće i realizuje didaktičko - metodičko istra-
živanje pod nazivom "laboratorijska škola", sa ciljem da se učenici neposredno
osposobljavaju kroz nastavu fizičkog vaspitanja struktuiranom po ciklusima
kao cjelovitim didaktičkim cjelinama: opšta priprema, sportske igre, gimnas-
tika, borilačke vještine, atletika koji se iz godine u godinu na višem nivou raz-
rađuju za samoorganizovano provođenjem fizičkog vježbanja i bavljenje sport-
skim aktivnostima u skladu sa svojim potrebama, motivima i mogućnostima. Projekat "laboratorijske škole" trajao je pet godina. Istraživanja su organizovali
i provodili Društvo pedagoga fizičke kulture, Prosvjetno - pedagoški zavod,
Zavod za fizičku kulturu BiH. U eksperimentu je učestvovalo 43 osnovne
škole. Didaktičko - metodsko istraživanje "laboratorijske škole" se provodilo
longitudinalno, projektovanje i verifikacijom programa petog razreda osnovne
škole, potom šestog, sedmog i osmog razreda, godinu za godinom. Opšta
rasprava o rezultatima programa provodila se na 15-to dnevним godišnjim
seminarima Društva pedagoga fizičke kulture. Programi za pojedine razrede
struktuirani po ciklusima su odmah štampani i distribuirani školama. Interes za
realizaciju nastavnog programa razreda po ciklusima je izazvao veliki interes i
prihvatanje od strane učenika kao jednog vida sportifikacije nastave. Njegovo
provođenje zahtjevalo je izuzetan napor pedagoga, dodatno opremanje dvorana
i komplet opreme za svakog učenika. Uporedo je zagovarano i inoviranje
nastave fizičkog vaspitanja učenika srednjih škola. Prijedlogom nastavnog
plana i programa vaspitno - obrazovne osnove za srednje usmjereno obra-
zovanje i vaspitanje 1979 godine, program fizičkog vaspitanja ostvaruje se
kompleksno realizacijom dvaju usmjerenja:

A - Osnovni program fizičke spremnosti i sportske pripreme i

B - Izborni program sportskog usmjerenja.

Realizacija osnovnog programa je obavezna i ostvaruje se u obimu koji je uslovljen objektivno utvrđenim potrebama učenika a koji proizilazi iz dinamike njihovog fizičkog razvitka, osobenosti izborne sportske grane i karaktera buduće pozivne radne djelatnosti.

B - Izborni program sportskog usmjeravanja ostvaruje se prema ispoljenom interesu učenika za određenom sportskom granom jednog od osnovnih pojava oblika fizičke kulture: atletika, ples, ritmika, sportska gimnastika, sportske igre, borilački sportovi. Plivanje, zimski sportovi, biciklizam, kajak i veslanje, stoni tenis, tenois, vaterpolo mogu se realizovati u sredinama gdje postoje uslovi i ispoljeni društveni interes za njihovo podržavanje i provođenje. Izborni program provodi se u vannastavnom vremenu i to ne po programima razreda već po etapama sportskog usavršavanja shodno interesima, sposobnostima i mogućnostima učenika.

OSVRT NA SAVREMANA AKTUELNA USMJERENJA U FIZIČKOM VASPITANJU

Prve godine trećeg milenija, nastojanje da se pridružimo standardima zemalja članica Evropske Unije, motivišu nas, na projektovanje, primjereno našim uslovima, strategije razvoja ličnosti učenika orjentisanog fizičkog i sportskog obrazovanja.

Obrazovanje učenika za projektovanje lične fizičke i sportske kulture u interakcije sa kulturom uže i šire zajednice.

To svakako podrazumjeva novi kvalitet našeg profesionalnog, pedagoškog i psihološkog obrazovanja, osposobljenost za kreiranje inovacionih pedagoških tehnologija i fleksibilno diferencijalno projektovanje ličnosti učenika prikladnog fizičkog i psihomotornog razvoja i sportskog usavršavanja u izabranim sportskim sadržajima, ovladavanjem računskom tehnologijom, kao i novi odnos prema učenicima i pristupačnost sportskim površinama i objektima.

Novi kvalitet podrazumjeva inovacije koje se uvode da bi se poboljšao nastavni proces i učinio efikasniji.

Naime, postupci i metode koje ne dovode i nedaju bolje rezultate od predhodnih nisu inovacije. One su inovacije sve dok se u nastavi fizičkog vaspitanja ne počne masovno primjenjivati i postaju klasično sredstvo rada. Možemo ih smatrati prihvatljivim sve dok daju dobre rezultate u nastavi i dok ih ne zamjene druge metode i bolji oblici rada. Dešava se da novi oblici rada sporo prodiru u nastavu zbog konzervatizma velikog dijela nastavnika, jer se osjećaju sigurnijim ako primjenjuju zastarjele metode i kroz dugu praksu provjerene oblike rada.

Ajkholec i Rodžers su ustanovili sedam razloga otpora nastavnika inovacijama: nepoznavanje novina, nedostatak potrebnih sredstava i materijala, održavanje postojećeg stanja, interpersonalni odnosi, socijalne norme, zamjene i obaveze koje nameću promjene.

Ne primjena novih oblika rada u procesu nastave je ne odgovarajuća priprema budućih nastavnika koji se na fakultetima ne upoznaju sa savremenim nastavnim tehnologijama i ne osposobljavaju dovoljno za praktičan nastavni rad.

Osnovne karakteristike inovativne škole po kojoj se one prepoznaju u praksi su:

- otvoreno i sa povjerenjem primaju inicijative nastavnika,
- eksperimentalan rad nastavnika koji eksperimentišu i primjenjuju efikasnije oblike i vrste nastave i
- izrađuju didaktičke materijale.

Inovativne škole šalju nastavnike na stručno usavršavanje, pretplatnici su raznih sportskih časopisa koji mogu unaprijediti nastavu i predložiti nove oblike rada. Otvoreno se prilazi prijedlozima učenika u pogledu organizacije nastavnog rada i izvođenja nastavnog časa. Da bi se došlo do inovativne škole i inovacije u obliku i sadržaju časa neophodno je da se:

- donese strategija razvoja fizičkog i sportskog obrazovanja školske djece i omladine,
- stalno istražuje i eksperimentiše,
- primjenjuju se razni oblici rada i ne radi se samo frontalno i sa cijelim odjeljenjem već u malim grupama i individualno,
- koriste se savremena nastavna sredstva i materijali,
- primjenjuju se aktivne nastavne metode, nove tehnike i saznanja,
- omogućuje se svakom učeniku da napreduje sopstvenim ritmom u skladu sa svojim sposobnostima i predhodno stečenim znanjima,
- rad učenika se stalno vrednuje a nastavnik se ne ponaša autoritativno nego saradnički.

Cilj svake inovacije u nastavi je da učenik na osnovu minimuma činjenica produkuje maksimalne ideje.

Sagledavanjem i predočavanjem naših viđenja strategije razvoja fizičkog i sportskog obrazovanja školske djece i omladine zahtjeva kompleksno razmatranje ove problematike što bi trebao biti predmet naših istraživanja i rasprava. Treba biti svjestan činjenice da sporost u razradi strategije razvoja uzrokuje dodatne teškoće i napore. Već smo svjedoci da se brane doktorske teme o efikasnosti uvođenja trećeg časa nastave fizičkog vaspitanja u školama što je posljedica opšte neinformisanosti i četvrtvjekovnog zaostajanja u pogledu tretiranja

savremene problematike teorije fizičkog i sportskog obrazovanja školske djece i omladine.

LITERATURA

1. Čalija, M. Bjeković, G. (2002): Stručno - metode osnove praćenja, mjerenja, vrednovanja i ocjenjivanja u fizičkom vaspitanju. Fakultet fizičke kulture Srpsko Sarajevo.
2. Hadžikadunić, M. Mađarević, M. (2004): Metodika nastave tjelesnog odgoja. Pedagoški fakultet u Zenici, Zenica.
3. Matić, M. Bokan, B. (1990): Fizičko vaspitanje. Fakultet za fizičku kulturu univreziteta u Beogradu.
4. Najšteter, Đ. (1997): Kineziološka didaktika. Sarajevo.
5. Suzić, N. i saradnici. (2000): Interaktivno učenje II. Ministarstvo prosvjete Republike Srpske, Banja Luka.
6. Suzić, N. i saradnici. (2001): Interaktivno učenje III. Udruženje nastavnika "TT centar", Banja Luka.
7. Ministarstvo prosvjete. (1998): Strategija i koncepcija promjena u sistemu vaspitanja i obrazovanja u Republici Srpskoj. Banja Luka.
8. Vilotijević, M. (1999): Didaktika 3 organizacija nastave. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

Grujo Bjekovic, Ph. D., BE senior-lecturer

Proko Dragosavljevic, Ph. D., BE senior-lecturer

Vesna Bratovic, M. A.

INTERACTIVE LEARNING AT PHYSICAL TRAINING (PT)

SUMMARY

Interactive learning at PT presents interpersonal relationship between teacher and students, students among themselves, as well as students and parents and broader community. This modern method of learning creates good emotional environment in the class, motivates the students, develops cooperation among them and increases the level of responsibility in the students. A teacher who undergoes the training of how to use the methods, forms and techniques of interactive learning will advance and improve his/her previous experience.

It is of great importance to find, as much theoretical as, practical answers to the question why and how to establish interactive learning at PT. It starts, mainly, with forming pairs, small groups/classes, and then follows with different methods of interaction in actual behavior, methods and workshops applicable to the PT education.

KEY WORDS: interactive learning/ workshop/ group/ creativity/ cooperation.